

важан и неопходан само посредно, тиме што је *одуховљен*, јер се оно духовно у њој појављује у форми чулног предмета, али не претендује на ту форму као циљ.

Уметничка дела настају из духа и припадају духу, иако њихово приказивање мора да прође кроз привид чулности. То за Хегела не представља никакву апорију, већ доказ да се и оно чулно прожима духом, а даља консеквенца тог става доводи до закључка да је уметност у сваком свом сегменту *ближа духу* него природа. У том смислу треба схватити и Хегелову тезу да „у творевинама уметности дух има посла само са оним што је његово“, која заправо истиче да мислени дух, бавећи се уметношћу, која је (бар у погледу форме) оно „друго“, не постаје тиме „неверан самом себи“. Другим речима: дух није толико *немоћан* да није у стању да схвати оно различито од себе, које ипак има исту духовну основу. Због тога уметничко дело *припада* појмовном духу, иако његова форма није у потпуности духовна, а Хегел додаје да дух у овом подручју може бити *задовољан* тек када све своје производе подвргне појмовној рефлексiji. Укратко: уметност „тек у науци задобија своје право осведочење“!

Један од кључних појмова за разумевање Хегеловог одређења уметности јесте појам *привида*, па је неопходно нагласити да Хегел под појмом привида не подразумева неку лаж или обману, која не би требало да постоји, него представља нешто *суштатствено за суштину саме*, па он истиче да „истина не би постојала када се не би привиђала и појављивала“. Напротив, сматра Хегел, груба обмана и чисти привид крије се у целокупној области емпиријског, како унутрашњег, тако и спољашњег, света. Управо се та област, а не област уметности, треба сматрати грубом обманом, јер се истинска стварност, укључујући и уметност, може наћи тек с оне стране непосредних осећања и спољашњих предмета. Права стварност, закључује Хегел, јесте оно што постоји по себи и за себе, па се његов став може упоредити са Аристотеловом тезом да је *песништво истинитије од историографије*, јер се бави оним општим и нужним, а не претресањем појединачног и случајног. Хегел чак конципира тезу сличну Аристотеловој: „уколико уметност у својим делима прелази у област стварних историјских схватања света и религијских представа, утолико се више губи у ономе што је случајно и споредно“. Ако је истинито само оно апсолутно, онда је за Хегела уметност *реалнија него реални свет*!